

IDŹ DO:

- Spis treści
- Przykładowy rozdział

KATALOG KSIĄŻEK:

- Katalog online
- Zamów drukowany katalog

CENNIK I INFORMACJE:

- Zamów informacje o nowościach
- Zamów cennik

CZYTELNIA:

- Fragmenty książek online

+ do koszyka

do przechowania

BESTSELLER

NOWOŚĆ

Helion Wydawnictwo

Wydawnictwo Helion
ul. Kościuszki 1c
44-100 Gliwice
tel. 032 230 98 63
e-mail: helion@helion.pl

e-mail: septem@septem.pl
redakcja: redakcjawww@septem.pl
informacje: o.ksiegarni.septem.pl

Historia sztuki dla bystrzaków

Autor: Jesse Bryant Wilder
Tłumaczenie: Marcin Machnik, Katarzyna Sapeta
ISBN: 978-83-246-1855-2
Tytuł oryginału: Art History For Dummies
Format: 180x235, stron: 512

Sama sztuka, żadnych sztuczek

Czy wiesz, że gwałtowny charakter Carravaglia kosztował go życie? Czy słyszałeś o tym, że za późne rzeźby Augusta Rodina oskarżano o pornografię? Życie wielkich artystów, wciągnięte w wir historii, odcisnęło trwałe piętno na ich sztuce. Sztuka jest wszędzie wokół nas. Nawet wrocławski dworzec tętni historią – jego główna fasada zbudowana jest w stylu angielskiego neogotyku. Ileż tajemnic kryją te obrazy, rzeźby i budowle...

Jednych fascynują naskalne malowidła sprzed tysięcy lat, innych religijna sztuka średniowiecza; są i tacy, których poruszają wyłącznie współcześni artyści, operujący nowoczesnymi technologiami. Sztuka to nieprzebrane źródło wiedzy o nas samych i historii rodzaju ludzkiego, zaklęte w pięknych przedmiotach. A Ty, czego w niej szukasz dla siebie?

- Główne okresy i nurty w historii sztuki.
- Tajemnice starożytnych mistrzów.
- Twarde średniowieczne kanony.
- Wpływ rewolucji przemysłowej.
- Sztuka XX wieku i nowe perspektywy.

Ponadto znajdziesz tu dekalogi: 10 muzeów, które musisz odwiedzić, 10 wspaniałych książek napisanych przez słynnych artystów, 10 sposobów malowania, które zmieniły świat.

DODATEK SPECJALNY: Chronologia historii sztuki

Spis treści

O autorze	17
Podziękowania od autora	19
Wstęp	21
O książce	22
Konwencje zastosowane w książce	22
Czego nie czytać	22
Naiwne założenia	23
Jak podzielona jest książka	23
Część I: Historia ludzkości w zwierciadle — wstęp do historii sztuki	23
Część II: Z jaskini do Koloseum — sztuka starożytna	24
Część III: Sztuka po upadku Rzymu — lata 500 – 1760 n.e.	24
Część IV: Rewolucja przemysłowa i degradacja sztuki — lata 1760 – 1900	24
Część V: Sztuka XX wieku i nowe perspektywy	25
Część VI: Dekalogi	25
Dodatek	26
Ikony użyte w książce	26
Co dalej	27

Część I: Historia ludzkości w zwierciadle ***— wstęp do historii sztuki*** **29**

Rozdział 1: Artystyczna podróż w czasie	31
Dlaczego warto wracać do starych dziejów?	32
Czy upadek Rzymu pogrążył sztukę, czy tylko zmienił jej kierunek?	32
Co napędzało maszynę sztuki w dobie rewolucji przemysłowej?	33
Świat współczesny w rozbitym zwierciadle	35
Rozdział 2: Cel i znaczenie sztuki	37
Co artysta miał na myśli	37
Religia, rytuał i mitologia	38
Polityka i propaganda	38
Mecenat, czyli malowanie na żądanie	39
Własne wizje	39

Jak analizować kompozycję	40
Układ	40
Rytm	40
Równowaga	40
Kontrast	41
Emfaza (nacisk)	41
Jak rozszyfrować znaczenie	42
ABC narracji wizualnej	42
Zrozumieć symbol	43

Rozdział 3: Główne okresy i nurty w historii sztuki 45

Różnica pomiędzy okresem a nurtem w sztuce	45
Nurty w sztuce	45
Okresy w sztuce	46
Przegląd głównych okresów w historii sztuki	46
Sztuka prehistoryczna (35 000 r. p.n.e. – 2500 r. p.n.e.)	47
Sztuka starożytnej Mezopotamii (3500 r. p.n.e. – 500 r. p.n.e.)	47
Sztuka starożytnego Egiptu (3100 r. p.n.e. – 500 r. p.n.e.)	48
Sztuka minojska, starożytnej Grecji i hellenistyczna	48
Sztuka etruska i rzymska	49
Sztuka bizantyjska i sztuka islamu	49
Sztuka średniowieczna (500 r. n.e. – 1400 r. n.e.)	50
Sztuka renesansu	50
Sztuka baroku i rokoko	51
Neoklasycyzm i romantyzm	52
Przegląd głównych nurtów w historii sztuki	52
Realizm (lata 40. XIX wieku – lata 80. XIX wieku)	53
Prerafaelici (1848 – lata 90. XIX wieku) i Arts and Crafts Movement (lata 50. XIX wieku – lata 30. XX wieku)	53
Impresjonizm (1869 – późne lata 80. XIX wieku)	53
Postimpresjonizm (1886 – 1892)	53
Fowizm i ekspresjonizm	54
Kubizm i futuryzm	54
Dadaizm i surrealizm	55
Suprematyzm, konstruktywizm i De Stijl — abstrakcjonizm	55
Ekspresjonizm abstrakcyjny (1946 – lata 50. XX wieku)	56
Pop art (lata 60. XX wieku)	56
Sztuka conceptualna, performance i sztuka feministyczna (późne lata 60. XX wieku – lata 70. XX wieku)	57
Postmodernizm (1970 –)	57

Część II: Z jaskini do Koloseum**— sztuka starożytna 59****Rozdział 4: Magiczne sztuczki myśliwych i halucynacje artystów 61**

Sekretne malowanie w zaciszu jaskini	62
Polowanie na ścianie	62
Szaleństwa szamana z pędzlem w ręku	63
Flirt z boginią płodności	65
O Stonehenge, menhirach i architekturze neolitu	66
Çatal Höyük i Skara Brae, czyli jak mieszkano w neolicie	66
Tajemnica megalitów i menhirów	67

Rozdział 5: Zmienni bogowie, sztuka wojenna i narodziny pisma**— sztuka starożytnej Mezopotamii 69**

Pnać się ku niebu — architektura sumeryjska	71
Zygzakiem do nieba — ziggurat	71
Wieża Babel	72
Rzut oka na rzeźbiarstwo sumeryjskie	72
Oddawanie czci wyrzeźbionym postaciom	73
Zapatrzeni w boga — posąжки w świątyni Abu	73
Grając na lirze damy Puabi	74
Sztandar z Ur	76
Śladami kamiennych wojowników — sztuka akadyjska	78
Wyrte w kamieniu — Kodeks Hammurabiego	78
Odkrywanie sekretów sztuki asyryjskiej	80
Dziecko Babilonu — państwo nowobabilońskie	81

Rozdział 6: Jedną nogą w grobowcu — sztuka starożytnego Egiptu 83

Starożytny Egipt w pigułce	84
Paleta Narmera i zjednoczenie Egiptu	85
Styl egipski	89
Architektura okresu Starego Państwa	89
Okres przejściowy i realizm Średniego Państwa	93
Sztuka Nowego Państwa	94
Echnaton i egipskie wartości rodzinne	95
Skarby z grobowca Tutanchamona	96
Podziwiając najpiękniejszą na świecie martwą kobietę	97
Czytając Księgę Umarłych	97
Rzeźba zbyt wielka, żeby o niej zapomnieć	99

Rozdział 7: Sztuka grecka, olimpijskie ego i wynalazcy nowoczesności 101

Minojczycy, czyli boginie o ciele węża, minotaury i akrobacje z bykami	102
Rzeźba grecka — od surowej symetrii do delikatnej równowagi	105
Od kurosów do posągu efeba dłuta Kritiosa	105
Rzeźbiarze starożytni okresu klasycznego: Poliklet, Myron i Fidiasz	108
Rzeźba z IV wieku p.n.e.	111
Greckie malarstwo wazowe	112
Uproszczone przedstawianie postaci — styl geometryczny	112
Styl czarnofigurowy i czerwonofigurowy	113
Błądząc wśród ruin — architektura starożytnej Grecji	114
Grecja bez granic — hellenizm	116

Rozdział 8: Sztuka etruska i rzymska — powtórka z Grecji 121

Tajemniczy Etruskowie	121
Kiedy świątynia staje się grobowcem — wpływy greckie	122
Uśmiech wryty w skałę, czyli wiecznie szczęśliwi Etruskowie	122
Upadek Republiki Rzymskiej	123
Sztuka jako zwierciadło — rzymski realizm i rzeźbione portrety republikańców	125
Realizm w malarstwie	128
Mozaika rzymska	130
Architektura rzymska — połączenie stylu greckiego i etruskiego	131

Część III: Sztuka po upadku Rzymu**— lata 500 – 1760 n.e. 137****Rozdział 9: Kult obrazów a sztuka wczesnochrześcijańska, bizantyjska i islamska 139**

Powstanie Konstantynopola	139
Chryścianizacja Rzymu	140
Po upadku — podziały i rozłamy	140
Sztuka wczesnochrześcijańska na Zachodzie	141
Sztuka bizantyjska osiąga świetność godną cesarstwa	143
Architektura czasów Justyniana Pierwszego i wczesnobizantyjska	144
Niezwykłe mozaiki — sztuka układania	146
Ikony i ikonoklazm	150
Sztuka islamu — przez architekturę do Boga	153
Wielki Meczet w Kordowie	154
Olśniewająca Alhambra	155
Świątynia miłości — Tadż Mahal	157

Rozdział 10: Mistycy, rabusie i rękopisy — sztuka średniowiecza 159

Irlandzki promień światła — iluminowane rękopisy	160
Księga z Kells, Ewangeliarz z Lindisfarne i inne rękopisy	161
Drolleries — zabawny styl	162

Karol Wielki — król swego prywatnego renesansu	163
Bitwa pod Hastings wyszyta na Tkaninie z Bayeux	163
Przyczyna starcia pod Hastings	164
Codzienne życie w średniowiecznej Anglii i Francji	164
Propaganda polityczna	165
Przekraczanie granic	166
Pękate świątynie architektury romańskiej	166
Rzeźba romańska	170
Odrodzenie rzeźby rzymskiej	171
Relikwie i relikwiarze — cudowne szczątki	171
Strzeliste kościoły, czyli majestatyczny gotyk	172
Większa i jaśniejsza	173
Coś nowego z czegoś starego	174
Ostatnie szlify i voilà!	174
Rozwijanie snu o gotyku	176
Historia zaklęta w witraż	177
Rzeźba gotycka	178
Gotyk we Włoszech	180
Malarstwo gotyckie — Cimabue, Duccio i Giotto	181
Cimabue	181
Duccio	183
Giotto	184
Na tropie damy z jednorożcem — mistyczne gobeliny z Cluny	186
Rozdział 11: Odrodzenie kulturalne — wczesny i dojrzały renesans	189
Wczesny renesans rozwijający się w środkowej części Włoch	190
Konkurs na projekt drzwi: Brunelleschi kontra Ghiberti — zwycięzcą zostaje...	190
Katedra Santa Maria del Fiore (Duomo) we Florencji	191
O co chodzi w perspektywie?	192
Sandro Botticelli — Wenus w wersji ogrodowej	196
Donatello — stawianie posągów z powrotem na nogi	197
Dojrzały renesans	198
Leonardo da Vinci — oryginalny człowiek renesansu	200
Michał Anioł — najlepszy kumpel	205
Rafaël Santi — księżę wśród malarzy	208
Rozdział 12: Renesans wenecki, późny gotyk i odrodzenie na Północy	211
Podróż gondolą przez renesansową Wenecję	211
Pierwszy przystanek: Bellini	212
Na skrót do Mantegny i Giorgione	213
Weneckie wakacje Dürera	215
XVI stulecie oczyma Tycjana	216
Wenecja Paolo Veronese	218
Tintoretto i renesansowe ego	219
Palladio — król klasycyzmu	220

Późny gotyk — naturalizm flandryjski	221
Jan van Eyck — mistrz późnego gotyku	221
Rogier van der Weyden — na pierwszym planie i w centrum	223
Mistrzowie Północy — renesans w Niderlandach i Niemczech	225
Mroczny Hieronim Bosch	225
Ponury symbolizm Grünewalda	227
Wieczera u Pietera Bruegla starszego	228
Rozdział 13: Rozciąganie ciała i umysłu, czyli manieryzm	231
Pontormo — na pierwszym planie i w centrum	232
Bronzino — symbolizm i wymyślna aranżacja sceny	233
Parmigianino — to nie jest gatunek sera!	235
Arcimboldo — sztuka z jadłospisu	237
El Greco — rozciąganie ciała do granic możliwości	238
Jak się odnaleźć w Palazzo del Tè Giulio Romano	239
Rozdział 14: Kiedy renesans stał się barokiem	243
Annibale Carracci — niebiańskie sklepienia	244
Rzucmy nieco światła na temat Caravaggia i jego naśladowców	245
Orazio Gentileschi — raczej łagodna forma baroku	246
Cienie i subtelny dramatyzm Artemizji Gentileschi	247
Niekończąca się ekstaza rzeźb Berniniego	247
Jak rozumieć barokową architekturę	249
Realizm holenderski i flamandzki	252
Mięsiste, błyskotliwe i przesycone świętością dzieła Rubensa	253
Rembrandt — autoportrety i życie w cieniu	255
Zdrowy śmiech Halsy	256
Vermeer — muzycy, panny i dziewczyna z perłą	257
Francuska wystawność i barokowa gra światłem	258
Perfekcjonista Poussin	258
Refleksyjne światło świec i Georges de La Tour	259
Wersal — architektura w służbie propagandy Króla Słońce	259
Hiszpański złoty wiek w świetle Caravaggia	260
Ribera i Zurbarán — w cieniu Caravaggia	261
Królowie i księżniczki Velázquez	262
Rozdział 15: Rokoko doda Ci skrzydeł	265
Antoine Watteau zrywa z barokiem	266
Fragonard i Boucher — luksus, krzepa i rozrzutność	267
François Boucher	268
Jean-Honoré Fragonard	268
Podniebne malarstwo Giovanniego Battisty Tiepolo	269
Rokoko light, czyli angielska wersja sielanki	270
William Hogarth	270
Thomas Gainsborough	271
Sir Joshua Reynolds	271

Część IV: Rewolucja przemysłowa i degradacja sztuki **— lata 1760 – 1900 273**

Rozdział 16: Wszystkie drogi prowadzą z powrotem do Rzymu i Grecji — neoklasycyzm 275

Jacques-Louis David — król neoklasycyzmu	277
Okazałość i formalizm w stylu retro	277
Propaganda dla obu stron	279
Jean Auguste Dominique Ingres — książę neoklasycznego portretu	280
Élizabeth-Louise Vigée-Lebrun — miła i naturalna	281
Canova i Houdon — grecki wdzięk neoklasycznej rzeźby	283
Antonio Canova — mistrz XVIII-wiecznej rzeźby	283
Jean-Antoine Houdon — życie zakłęte w kamień	283

Rozdział 17: Romantyczne gesty i poszukiwanie duszy 285

Nie wystarczy, że chcesz się całować — musisz mieć serce	285
Wykroczenie poza siebie Williama Blake'a i Henry'ego Fuselego — mitologie umysłu	288
Po drugiej stronie — Caspar David Friedrich	289
Rewolucyjni romantycy francuscy — Géricault i Delacroix	290
Théodore Géricault	290
Eugène Delacroix	292
Francisco Goya i groteska	294
Joseph Mallord William Turner wzniesła ogień w niebiosach	296

Rozdział 18: Najważniejsze jest widoczne dla oczu — realizm 299

Courbet i Daumier malują chłopów i degradację miast	300
Gustave Courbet	300
Honoré Daumier — zgrzyt codzienności	302
Szkoła z Barbizon i wyjście na wieś	303
Jean-François Millet i jego szlachetni chłopci	303
Jean-Baptiste Camille Corot — od nagiej prawdy do wystrojonej rzeczywistości	305
Trzymanie się faktów w Ameryce	306
Na zachód z Albertem Bierstadtem	306
Przez morze w słońcu czy burzy z Winslowem Homerem	306
Łodzią przez Amerykę z Thomasem Eakinsem	307
Prerafaelici — średniowieczne wizje i ilustrowanie literatury	308
Dante Gabriel Rossetti — przywódca ruchu	309
John Everett Millais i subtelny symbolizm	309

Rozdział 19: Pierwsze wrażenie — impresjonizm 313

M&M's, czyli Manet i Monet	314
Édouard Manet łamie reguły, aby uwolnić duszę artysty	315
Claude Monet — od plam do kropek	317
Piękne kobiety i malowane damy Renoira i Degasa	319
Piękne jak z obrazka — Pierre-Auguste Renoir	319
Tancerki Edgara Degasa	321

Morisot i Cassatt — kobiety w świecie sztuki	322
Mary Cassatt	323
Berthe Morisot	323

Rozdział 20: Rozwijanie własnych impresji — postimpresjonizm 325

Najważniejsze punkty obrazu, czyli pointylizm i Georges-Pierre Seurat	325
Sztuka spod czerwonych latarni — Henri de Toulouse-Lautrec	327
Paul Gauguin podąża śladem „szlachetnego dzikiego”	328
Obrazy z Bretanii	328
Obrazy z Tahiti	329
Niespożyta energia Vincenta van Gogha	330
Miłość zaklęta w kamień — Rodin i Claudel	331
Auguste Rodin	332
Camille Claudel	333
Maska ukryta za twarzą — James Ensor	334
Geometryczne krajobrazy Paula Cézanne’a	334
Art Nouveau, czyli mariaż sztuki z technologią	336
Baśniowe kaprysy i katedra jak zamek z piasku — Antoni Gaudí	337

Część V: Sztuka XX wieku i nowe perspektywy 339

Rozdział 21: Od fowizmu do ekspresjonizmu 341

Fowiści — kolory walczą jak dzikie zwierzęta	342
Henri Matisse	342
André Derain	344
Maurice de Vlaminck	344
Ekspresjonizm niemiecki — forma kształtowana przez uczucia	345
Die Brücke i I wojna światowa	346
Der Blaue Reiter	349
Ekspresjonizm austriacki	351
Gustaw Klimt i jego omdlewające damy	351
Egon Schiele — jaźń wystawiona na pokaz	352
Oskar Kokoschka — mroczne sny i wewnętrzne burze	353

Rozdział 22: Kubistyczne puzzle i futurystyczna droga szybkiego ruchu 355

Kubizm — wszystkie perspektywy jednocześnie	356
Pablo Picasso	356
Kubizm analityczny — rozbijanie na kawałki	359
Kubizm syntetyczny — klejenie fragmentów	360
Fernand Léger — kubizm dla szarego człowieka	361
Futuryzm — sztuka, która łamie ograniczenia prędkości	362
Umberto Boccioni	363
Gino Severini	364

Rozdział 23: Najważniejsze jest niewidoczne dla oczu — od sztuki nieprzedstawiającej do abstrakcyjnego ekspresjonizmu 367

Suprematyzm — ponowne odkrycie przestrzeni przez Kazimierza Malewicza	368
Konstrukttywizm — obnażanie szkieletu	370
Wieża Tatlina	371
Taniec czasu z przestrzenią — Naum Gabo	371
Piet Mondrian i ruch De Stijl	373
Dadaizm przewraca świat do góry nogami	373
Dada, prowokacja i Cabaret Voltaire	374
Marcel Duchamp — pisuary, stojaki na kapelusze i koła rowerowe	376
Hans (Jean) Arp — w krainie dada	378
Surrealizm i dziwne marzenia senne	379
Max Ernst i jego alter ego Loplop	380
Salvador Dalí — topniejące zegary, senne krajobrazy i mrówki	381
René Magritte — świat zdezorientowany	382
Rozdarta Frida Kahlo	383
Mój dom to maszyna — modernistyczna architektura	385
Frank Lloyd Wright — wniesienie zewnętrznej strony do środka	385
Walter Gropius i bloki Bauhausu	386
Le Corbusier — mieszkalne maszyny i Notre Dame du Haut	388
Abstrakcyjny ekspresjonizm — fajerwerki na płótnie	390
Arshile Gorky	390
Jackson Pollock	391
Willem de Kooning	393

Rozdział 24: Wszystko może być sztuką — bajeczne lata pięćdziesiąte i psychodeliczne lata sześćdziesiąte 395

Pretensjonalne rysunki — pop-art	396
Wiele twarzy Andy’ego Warhola	396
Wtem! Komiksy trafiają na płótna — Roy Lichtenstein	398
Realizm fantastyczny	399
Ernst Fuchs — ojciec realizmu fantastycznego	400
Domy Hundertwassera	400
Oszczędna sztuka Rothko, Newmana, Stelli i innych	402
Barwne płaszczyzny marzeń — Rothko i Newman	402
Minimalizm w mniejszym lub większym stopniu	404
Hiperrealizm	405
Richard Estes — wyostrome spojrzenie	405
Chłodne zbliżenia Chucka Close’a	406
Performance i instalacje	406
Fluxus — na przecięciu sztuk	407
Joseph Beuys — rozwijanie możliwości Fluxusa	407

Rozdział 25: Fotografia — od nauki do sztuki 411

Narodziny fotografii	411
Od nauki do sztuki	412
Alfred Stieglitz — chwytanie ulotnych chwil	414
Henri Cartier-Bresson i „decisive moment”	415
Grupa „f/64” — Edward Weston i Ansel Adams	417
Dorothea Lange — susza i Wielki Kryzys	418
Margaret Bourke-White — od kominów fabrycznych i hut żelaza do obozu w Buchenwald i śmierci Gandhiego	420
Szybki rozwój — następne pokolenie	422

Rozdział 26: Nowy wspaniały świat — postmodernizm 423

Od modernistycznych piramid do pokręconych, tytanowych kształtów — postmodernistyczna architektura	424
Viva Las Vegas!	425
Chestnut Hill — doskonały przykład	425
Philip Johnson i meble w centrum miasta	426
I.M. Pei i jego pryzmatyczny projekt	426
Dekonstruktywistyczna architektura Petera Eisenmana, Franka Gehry’ego i Zahy Hadid	428
Twórczość czy oszustwo? Postmodernistyczna fotografia i malarstwo	431
Cindy Sherman — przekształcanie siebie	431
Gerhard Richter — czytanie między warstwami	433
Instalacje i sztuka ziemi	434
Judy Chicago — proszona kolacja dla wielkich nieobecnych	434
Sztuka odpowiedniego opakowania — Christo i Jeanne-Claude	435
Robert Smithson i sztuka ziemi — dokopywanie się do znaczeń	436
Króliki świecące w ciemnościach i żywa, genetyczna sztuka	438

Część VI: Dekalogi 441

Rozdział 27: Dziesięć muzeów, które musisz odwiedzić 443

Luwre (Paryż)	443
Galeria Uffizi (Florencja)	444
Muzea Watykańskie (Rzym)	444
Galeria Narodowa (Londyn)	444
Metropolitan Museum of Art (Nowy Jork)	445
Prado (Madryt)	445
Ermitaż (Sankt Petersburg)	445
Rijksmuseum (Amsterdam)	446
Muzeum Brytyjskie (Londyn)	446
Kunsthistorisches Museum (Wiedeń)	446

Rozdział 28: Dziesięć wspaniałych książek napisanych przez słynnych artystów 447

Leonardo da Vinci, Traktat o malarstwie	447
Giorgio Vasari, Żywoty najslawniejszych malarzy, rzeźbiarzy i architektów	448
Michał Anioł Buonarroti, Poezje wybrane	448
Eugéne Delacroix, Dzienniki	448
Vincent van Gogh, Listy do brata	449
Sztuka, August Rodin — rozmowy spisane przez Paula Gsella	449
Wasył Kandyński (Wassily Kandinsky), O duchowości w sztuce	449
Rozmowy z Picassem, spisane przez Gilberte'a Brassai'a	450
Salvador Dalí, Dziennik geniusza	450
Andy Warhol, Filozofia Warhola od A do B i z powrotem	450

Rozdział 29: Dziesięć sposobów malowania, które zmieniły świat 453

Człowiek, który rozpowszechnił malarstwo olejne — Jan van Eyck	453
Cóż to za mgła? Leonardo da Vinci	454
Zagubieni i wyłowieni z cieni Rembrandta	455
Gdzie są moje okulary? Monet i impresjonizm	455
Punktujący styl Seurata	456
Owładnięty szalem pędzel van Gogha	457
A może na niebiesko? Picasso	457
Malowanie melodyjnych barw — Kandinsky	458
Rzucający farbą Pollock	458
Richter i malowanie gumowym wałkiem	459

Dodatek: Adresy internetowe 461**Skorowidz 475**

Rozdział 3

Główne okresy i nurty w historii sztuki

.....

W tym rozdziale:

- ▶ Określimy różnicę pomiędzy nurtem a okresem w sztuce.
 - ▶ Zgłębimy główne okresy w sztuce.
 - ▶ Przeanalizujemy najbardziej znaczące nurty w sztuce.
-

Historia sztuki dzieli się na okresy i nurty. W tym rozdziale przyjrzymy się każdemu z nich w porządku chronologicznym.

Różnica pomiędzy okresem a nurtem w sztuce

Nurty i okresy w sztuce ukazują działalność artystyczną grupy twórców w określonym przedziale czasu. Różnicę pomiędzy tymi dwoma pojęciami rozważa się w kontekście czasu i zamierzenia.

Nurty w sztuce

Nurt w sztuce zapoczątkowywany jest świadomie przez małą grupę artystów, którzy chcą promować lub prowokować zmiany. Łączony jest on zazwyczaj z konkretnym stylem w sztuce i jakąś ideologią. Tak samo jak ruch kobiet czy ruch na rzecz przestrzegania praw obywatelskich, ruch czy nurt w sztuce może popychać w kierunku nowych możliwości lub konkretnych problemów. Przedstawiciele danego ruchu mogą na przykład przeciwstawiać się wojnie albo jakiemuś konkretnemu systemowi politycznemu. Czasem piszą oni manifesty, aby jasno określić swoje cele, i zwołują spotkania. Zazwyczaj członkowie danego nurtu trzymają się razem i prezentują swoje prace na grupowych wystawach.

Okresy w sztuce

Okres w sztuce nie jest zwykle świadomie rozpoczynany przez artystów. Okresy trwają zazwyczaj dłużej niż nurty i rozwijają się stopniowo, kształtowane przez kulturę i politykę.

Często okres w sztuce pokrywa się z epoką historyczną. Tak jest na przykład ze *sztuką wczesnochrześcijańską*, która tworzona była w epoce wczesnego chrześcijaństwa. Artyści tego okresu tworzyli dzieła związane z chrześcijaństwem i sami byli wyznawcami tej religii. Nie pisali jednak manifestów ani nie zwoływali spotkań, na których dyskutowaliby o ideologii i dzieliliby się wskazówkami dotyczącymi stylu. Historycy sztuki przyporządkowują ich jednak do tej samej grupy, ponieważ żyli w tym samym czasie, poświęcali swoje obrazy tym samym tematom i kierowali się tym samym duchem — duchem swoich czasów, religii i kultury.

Przegląd głównych okresów w historii sztuki

Okres w sztuce może trwać od ponad 20 000 do 50 lat — w zależności od tempa zmian kulturowych. Sztukę jaskiniową tworzono od około 35 000 roku p.n.e. aż do późnego paleolitu, czyli lat 10 000 p.n.e. – 8000 p.n.e. (ludzie zamieszkujący tereny bliżej cofającego się lodowca parali się tym rodzajem sztuki nieco dłużej). W tym okresie kultura zmieniała się prawie w takim tempie, w jakim topniał lodowiec — a musimy pamiętać, że globalne ocieplenie miało dopiero nadejść. Z kolei inny okres w sztuce, neoklasycyzm, trwał tylko około 65 lat (od 1765 do 1830 r.). Rewolucja przemysłowa przyśpieszyła tempo zmian społecznych i kulturowych w drugiej połowie XVIII wieku.

Czasami różnica pomiędzy okresem a nurtem jest bardzo niewyraźna. Okres dojrzałego renesansu — nazywany przez niektórych podokresem 150-letniego renesansu, przez innych z kolei postrzegany jako nurt — trwał zaledwie około 25 lat (1495 – 1520). Jego schyłek wyznaczają daty śmierci czołowych artystów tej epoki. Co prawda żył jeszcze wtedy Michał Anioł, ale żaden nurt ani też okres nie może mieć tylko jednego przedstawiciela — nawet jeśli jest to postać tak wybitna.

Manieryzm również był uważany za okres, ale teraz postrzega się go raczej jako nurt zapoczątkowany w latach dwudziestych XVI wieku pracami takich artystów, jak Rosso Fiorentino, Jacopo Pontormo czy Parmigianino. Co ciekawe, wyżej wspomniani twórcy nie nazywali tego, co robili, manieryzmem. Twierdzili raczej, że ich prace stanowią rozwinięcie dokonań Rafała i innych artystów dojrzałego renesansu. Mniej lub bardziej świadomie, razem z Michałem Aniołem zapoczątkowali nowy, inny styl tworzenia, który przerodził się w nurt.

Sztuka prehistoryczna (35 000 r. p.n.e. – 2500 r. p.n.e.)

Sztuka prehistoryczna powstawała w paleolicie i neolicie. Ludzie używali wtedy kamiennych narzędzi, trudnili się zbieractwem, myślistwem i rybołówstwem (w paleolicie), a następnie rolnictwem (w neolicie) i nie znali pisma.

Chociaż niepiśmienni, ludzie prehistoryczni potrafili doskonale malować i rzeźbić. W paleolicie malowali zwierzęta na ścianach jaskiń oraz wykonywali kamienne rzeźby przedstawiające postacie ludzkie lub zwierzęce. Sztuka była prawdopodobnie częścią magicznego lub szamańskiego rytuału — wczesną formą wizualizacji — który miał pomagać ludziom w polowaniu. Sam akt tworzenia był już prawdopodobnie częścią tych rytuałów.

Jednak pomimo faktu, że w neolicie ludzie dysponowali lepszymi kamiennymi narzędziami, stadami udomowionych zwierząt i w miarę stałymi osadami, sztuka malarska zaczęła wówczas podupadać. Dziedzina sztuki, która zaczęła się gwałtownie rozwijać, była architektura. To wtedy powstały potężne grobowce, takie jak Stonehenge, świątynie i pierwsze miasta.

Sztuka starożytnej Mezopotamii (3500 r. p.n.e. – 500 r. p.n.e.)

Na sztukę starożytnej Mezopotamii składa się działalność artystyczna kilku cywilizacji:

- ✓ Sumerów, którzy wynaleźli pismo (zwane *pismem klinowym*),
- ✓ Akadyczyków,
- ✓ Asyryczyków,
- ✓ Babilończyków.

Sztuka starożytnej Mezopotamii to głównie sztuka wojenna, propagandowa, religijna lub nagrobna. Chociaż każda z cywilizacji wniosła coś innego do kultury Mezopotamii — na przykład waleczni Asyryjczycy rozwinęli narrację wizualną — to sztuka ta powstawała na tym samym terenie (którego granicę wyznaczały rzeki Tygrys i Eufkrat), gdzie różne ludy pozostawały pod swoim wzajemnym wpływem. Sztuka starożytnej Mezopotamii jest czasem przesadnie męska, ale bywa również wyrafinowana, a niekiedy komiczna i pomysłowa.

Sztuka starożytnego Egiptu (3100 r. p.n.e. – 500 r. p.n.e.)

Sztuka egipska mogłaby zostać nazwana „sztuką śmierci”, ponieważ wiąże się ona bezpośrednio z grobowcami. Styl egipski charakteryzuje symetria, surowość, ale jednocześnie elegancja. W dużej mierze jest on niezmienny, niezwykle kolorowy i zawiera wiele symboli. Artyści egipscy również tworzyli narracje wizualne, ale były one mniej dramatyczne niż te powstające w Mezopotamii (patrz wcześniejszy fragment).

Sztuka minojska, starożytnej Grecji i hellenistyczna

Podboje Aleksandra Macedońskiego (w latach 356 p.n.e. – 323 p.n.e.) i późniejszy romans starożytnego Rzymu z kulturą grecką sprawiły, że sztuka, która powstawała w państwach-miastach starożytnej Grecji, odcisnęła swoje piętno na terenach od Wysp Brytyjskich po Indie. Wcześniej wpływ na kulturę grecką miała kultura minojska. Jej osiągnięcia nie były jednak tak znaczące jak to, co działo się w sztuce starożytnej Grecji później.

Sztuka minojska (1900 r. p.n.e. – 1350 r. p.n.e.)

Okres rozwoju kultury i sztuki minojskiej był zdecydowanie krótszy niż sztuki starożytnego Egiptu czy Mezopotamii. Jest to sztuka żartobliwa, która skupia się na tematach takich, jak życie, sport, rytuały religijne i przyjemności życia codziennego. To chyba pierwszy przykład sztuki, która szczerze zachwala uroki zwykłych dni.

Sztuka starożytnej Grecji (ok. 850 r. p.n.e. – 323 r. p.n.e.)

Sztuka grecka, w której można wyróżnić okres *archaiczny* (starszy) i klasyczny, coraz bardziej zbliżała się do realizmu. Grecy wymyślili nowe techniki malarskie, na przykład styl czerwonofigurowy, wprowadzili *kontrapost* (patrz rozdział 7.) oraz zaczęli posługiwać się perspektywą, żeby przedstawiać świat jak najbardziej realistycznie. Ale pomimo faktu, że klasyczna sztuka grecka stawała się coraz bardziej realistyczna, była ona również *wyidealizowana*. Żadna grecka statua nie przedstawia postaci ze sterzącym brzuchem, niedoskonałościami cery czy zakolami. Klasyczny (czyli szczytowy) okres w sztuce starożytnej Grecji charakteryzuje trochę nierealny spokój i piękno.

Sztuka hellenistyczna (323 r. p.n.e. – 30 r. p.n.e.)

Początek okresu hellenistycznego wyznacza śmierć Aleksandra Macedońskiego, a koniec samobójstwo Kleopatry (które popełniła, wystawiając się na ukąszenie żmii). Sztuka hellenistyczna bardzo przypomina sztukę grecką, tyle że odarta jest z idealizmu (choć nie we wszystkich przypadkach). Większość posągów hellenistycznych zachowuje fizyczną doskonałość, ale ich twarze nie są już niezmiennie pogodne. Potrafią wyrażać złość, smutek lub strach. Sztuka hellenistyczna jako pierwsza teatralnie i realistycznie dała wyraz tym emocjom.

Sztuka etruska i rzymska

Sztukę etruską i rzymską można by określić mianem naśladowczej. Każda z nich w znacznym stopniu wzorowała się na sztuce greckiej, ale każda wniosła też coś nowego.

Sztuka etruska (VIII w. p.n.e. – IV w. p.n.e.)

Etruskowie zamieszkujący Etrurię (dzisiejszą Toskanię) nie zostawili po sobie zbyt wielu dzieł architektonicznych. Rzymianie, którzy ich podbili, na miejscu ich osad wzniesli nowe. Jednak grobowce etruskie pozostały nienaruszone, dlatego wiedzę dotyczącą tego ludu zamieszkującego Etrurię czerpiemy głównie z jego sztuki nagrobnej. Co zaskakujące, sztuka ta była bardzo radosna, ponieważ pierwsi Etruskowie postrzegali śmierć jako przyjemną kontynuację życia.

Sztuka rzymska (300 r. p.n.e. – 476 r. n.e.)

Rzymianie również wzorowali się na Grekach, jednak historycy sztuki dalecy są od nazywania sztuki rzymskiej powtórką z dokonań Greków. Podobnie jak Etruskowie, Rzymianie nie tylko naśladowali, ale również dodawali coś od siebie. Do architektury Rzymianie wprowadzili łuk rzymski — konstrukcję, która umożliwiła im budowanie największych sieci dróg i akweduktów, jakie kiedykolwiek ujrzały światło dzienne. W malarstwie i rzeźbie Rzymianie rozwinęli realizm w większym stopniu niż Grecy w okresie hellenistycznym. Senatorzy i pierwsi władcy przedstawiani byli zazwyczaj jako silni, zwyczajni mężczyźni w średnim wieku.

Sztuka bizantyjska i sztuka islamu

Sztuka bizantyjska to inaczej sztuka chrześcijańska Wschodniego Cesarstwa Rzymskiego, która narodziła się po upadku Cesarstwa Zachodniego w 476 roku n.e. Sztuka i architektura islamu z kolei rozprzestrzeniły się na obszarze Bliskiego Wschodu, Afryki Północnej i Hiszpanii jako następstwo fali podbojów islamskich w latach 632 n.e. – 732 n.e.

Sztuka bizantyjska (500 r. p.n.e. – 1453 r. p.n.e.)

Sztuka bizantyjska to połączenie świetności okresu późnorzymskiego, greckich tradycji artystycznych oraz tematyki chrześcijańskiej. Jest ona symboliczna i mniej naturalistyczna niż sztuka grecka czy rzymska, z których czerpie inspirację. Skupia się bardziej na tym, co będzie, niż na tym, co jest.

Najpopularniejszą formą malarstwa w sztuce bizantyjskiej były *ikony* (wizerunki Jezusa, Marii i świętych) wykorzystywane przy modlitwach. Artyści bizantyjscy tworzyli również *mozaiki* (obrazy wykonane z drobnych kamyków lub kawałków szkła).

Sztuka islamu (VII wiek –)

Tak jak Mojżesz, Mahomet potępiał bałwochwalstwo, więc w sztuce islamu brak wyobrażeń istot ludzkich. W państwach Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej, które przyjęły religię islamu, bardzo rozwinięta była wiedza matematyczna i geometryczna, z której czasem korzystano przy tworzeniu dzieł sztuki. Dowodem tego mogą być niesamowicie skomplikowane wzory na dywanach, manuskryptach, wyrobach ceramicznych czy budowlach autorstwa islamskich artystów.

Sztuka średniowieczna (500 r. n.e. – 1400 r. n.e.)

Sztuka średniowieczna to przede wszystkim sztuka chrześcijańska, która rozwijała się w Europie po upadku Cesarstwa Zachodniego i przed nastaniem renesansu. Motywy dominujące w sztuce średniowiecznej to witraże, iluminowane manuskrypty, srebrne i złote *relikwiarze* (bogato zdobione pojemniki na relikwie — kości lub inne części ciała świętych), reliefy oraz katedry romańskie i strzeliste katedry gotyckie. Sztuka średniowieczna jest przesiąknięta mistycyzmem oraz symbolizmem i skupia się głównie na życiu po śmierci.

Sztuka renesansu

Renesans to inaczej odrodzenie. Artyści tego okresu wracali do klasycystycznych wzorców w malarstwie, rzeźbiarstwie i architekturze. Sztuka związana z religią chrześcijańską wciąż była dominująca, ale historie i wizerunki przedstawiane w dziełach sztuki przejawiały tendencje do wysławiania człowieka i rzeczy doczesnych. Wzrost wartości indywidualizmu, a co za tym idzie coraz większa liczba zamówień indywidualnych sprawiły, że powrócono do malowania portretów — *gatunku* malarstwa, który prawie zaniknął w średniowieczu.

Takie zainteresowanie chwilą obecną sprawiło, że realizm stał się równie ważny jak symbolizm. Aby nadać obrazom i reliefom charakter bardziej trójwymiarowy (na kształt okien otwierających się na prawdziwy świat), artyści renesansowi rozpracowali matematyczne prawa rządzące perspektywą.

Dojrzały renesans (1495 – 1520)

Leonardo da Vinci, Michał Anioł i Rafael Santi stworzyli razem nurt, który można określić jako dojrzały renesans, mimo że ich prace często bardzo się od siebie różniły. Wszyscy trzej artyści dążyli do osiągnięcia doskonałości, którą znajdowali nierzadko w zrównoważonych, geometrycznych kompozycjach.

Renesans w swoim rozkwicie cechował idealizm. Wspomniani trzej artyści przedstawiali wyidealizowane postacie nawet, jeśli modelem był niespokojny, młody wojownik, jak miało to miejsce w przypadku niezapomnianego *Dawida* Michała Anioła. Aura piękna i spokoju to znak firmowy renesansu.

Manierizm (1530 – 1580)

Po tym, jak artyści nauczyli się przedstawiać obraz świata, zaczęli go celowo deformować. Wydłużali i wykrzywiali postacie ludzkie, zniekształcali pejzaże, a w obrazach doszukiwano się symboliki i erotycznej lub duchowej energii. Sztuka przestała być oknem na wyidealizowaną wersję prawdziwego świata; zaczęła być oknem ukazującym bogatą i fantazyjną wyobraźnię artysty.

Sztuka baroku i rokoko

Artyści barokowi zamienili renesansowe kompozycje geometryczne na sztukę teatralną wymagającą zaangażowania widza. Przedstawiciele rokoka z kolei zrezygnowali z barokowej teatralności na rzecz dekoracyjności.

Barok (1600 – 1750)

Sztuka baroku zbiegła się w czasie z *kontrreformacją* (XVI-wieczny prąd odnowy Kościoła katolickiego) i szybko stała się bronią propagandową w religijnych starciach pomiędzy katolikami a protestantami, do których dochodziło na przełomie XVI i XVII wieku. Kościół katolicki chciał, aby sztuka odwoływała się bezpośrednio do emocji i w ten sposób przykuwała uwagę zwykłych ludzi i wiązała ich z Kościołem. Pełne przepychu barokowe świątynie wypełnione rzeźbami o teatralnych pozach doskonale spełniały to zadanie.

W krajach protestanckich artyści barokowi marginalizowali świętych. Sięgając po bardziej symboliczne tematy, takie jak pejzaże, sceny rodzajowe (obrazy życia codziennego opowiadające jakąś historię) i owoce — sugerujące doczesność ludzkiego życia, skłaniali się raczej ku moralistyce. Artyści barokowi tworzyli również na zamówienie królów i książąt, sławiąc ich bogactwo i władzę.

Rokoko (1715 – 1760)

Rokoko to szalona wersja sztuki baroku. Była wspierana przez królów, księżęta i dostojników kościelnych, którzy nie wiedzieli, co zrobić ze swoimi pieniędzmi. Dekoracyjność rokokowego malarstwa, rzeźby i architektury liczyła się dużo bardziej niż ich wymowa ideowa.

Neoklasycyzm i romantyzm

Neoklasycyzm i romantyzm rozwinęły się w okresie oświecenia oraz rewolucji amerykańskiej, francuskiej i przemysłowej. W pewnym sensie neoklasycyzm i romantyzm były nie tylko okresami, ale również nurtami w sztuce, ponieważ artyści dokonali kilku świadomych wyborów — dotyczących stylu, który miał nieść ze sobą jakieś polityczne i (lub) duchowe przesłanie.

Neoklasycyzm (1765 – 1830)

Neoklasycyzm (*neo* oznacza „nowy”) to kolejny powrót do klasycznych tradycji grecko-rzymskich. To bardzo dostojna sztuka prezentująca kobiety i mężczyzn epoki stylizowanych na greckich bogów i bohaterów. Ich pozy i majestatyczne gesty są często mocno przerysowane.

Romantyzm (przełom XVIII i XIX wieku)

Artyści romantyczni unikali tematu rewolucji przemysłowej, atakowali królewskie wybryki i bronili praw jednostki. Niektórzy szukali schronienia w naturze, inni poszukiwali pobudzającej mieszanki lęku i podziwu, którą odnajdowali we wspaniałych pejzażach. Wyobrażenia przez duże *W* i natura przez duże *N* były źródłem nieograniczonej inwencji twórczej.

Przegląd głównych nurtów w historii sztuki

Wraz z pojawieniem się nurtów w sztuce przestano wydzielać w jej historii okresy. Począwszy od XIX wieku, kierunek rozwoju sztuki nie jest wyznaczany przez kościół czy państwo, ale przez samych artystów.

Realizm (lata 40. XIX wieku – lata 80. XIX wieku)

Przedstawiciele tego nurtu umocnili integralność świata fizycznego, odrzucając romantyczne marzycielstwo i nieostrość. Ukazywali świat, kierując się bezwzględną uczciwością — a przynajmniej tak twierdzili.

Prerafaelici (1848 – lata 90. XIX wieku) i Arts and Crafts Movement (lata 50. XIX wieku – lata 30. XX wieku)

W połowie XIX wieku prerafaelici tworzyli w Anglii sztukę, która miała zrównoważyć negatywne skutki rewolucji przemysłowej, czyli zanieczyszczenie miast, biedę i tym podobne. Odrzucali materializm społeczeństwa przemysłowego i wycofywali się w mistycyzm wieków średnich, przedstawiając historię króla Artura i inne średniowieczne legendy w formie obrazów lub witraży. *Arts and Crafts Movement* — nurt zapoczątkowany przez Williama Morrisa, jednego z prerafaelitów, popierał rzemiosło ręczne, przeciwstawiając się jednocześnie kapitalistycznym zakładom wykorzystującym siłę roboczą. Przedstawiciele tego nurtu preferowali ręcznie wykonywane meble i sztukę zdobniczą, która rozwijała się w małych warsztatach lub osadach artystycznych.

Impresjonizm (1869 – późne lata 80. XIX wieku)

Impresjoniści przedstawiali fragmenty codziennego życia w naturalnym świetle: ludzie na pikniku, spacer po parku, letni taniec na świeżym powietrzu. Ale sztuka impresjonistów nie zamraża życia, jak dzieje się to w przypadku malarstwa klasycystycznego. Zamiast tego, oddając subtelne zmiany nastroju i oświetlenia, impresjoniści przekazują to, co ulotne w życiu.

Postimpresjonizm (1886 – 1892)

Postimpresjonizm nie jest nurtem sensu stricto, ale raczej kategorią obejmującą bardzo zróżnicowanych artystów, takich jak Vincent van Gogh czy Henri de Toulouse-Lautrec, którzy tworzyli u schyłku impresjonizmu.

Fowizm i ekspresjonizm

Obydwa te XX-wieczne nurty pchnęły sztukę w kierunku abstrakcji, upraszczając lub zniekształcając formę i stosując ekspresyjną raczej niż realistyczną kolorystykę.

Fowizm (1905 – 1908)

Fowizm był bardzo krótkotrwałym nurtem, którego głównymi przedstawicielami byli Henri Matisse i André Derain. Artyści tego nurtu upraszczali formę, stylizując ją. Spłaszczyli również perspektywę, co doprowadziło do tego, że ich obrazy nie sprawiały już wrażenia „okna na świat”, ale raczej tapety. Wiodący przedstawiciel fowizmu Henri Matisse twierdził, że sztuka powinna inspirować, zdobić i bawić. Sztuka fowistów rzeczywiście ma w sobie coś z tapety. Obrazami artystów tego nurtu można by wyłożyć dziecięcy pokój — pod warunkiem że nasze dziecko nie zażąda podobizny Wielkiego Ptaka czy Ciasteczkowego Potwora.

Ekspresjonizm (1905 – 1933)

Ekspresjonizm tworzyły dwa niemieckie stowarzyszenia: Die Brücke („Most”) i Der Blaue Reiter („Błękitny jeździec”). Każde z nich miało nieco inne cele, ale artyści obu używali podobnej techniki i poświęcali swoje prace tej samej tematyce.

Ekspresjoniści zniekształcali zewnętrzny wygląd ludzi i miejsc po to, aby ukazać ich wnętrze. Na płótnach ekspresjonistów krzyk wyrażony jest nie tylko grymasem twarzy, ale całym ciałem. Podobnie wewnętrzne szaleństwo zakładu dla obłąkanych odciska swe piętno na budynku, sprawiając, że on również wygląda jak „szalony”.

Kubizm i futuryzm

Zarówno kubiści, jak i futuryści rozbijali rzeczywistość na drobne kawałki, ale robili to z dwóch różnych powodów.

Kubizm (1908 – lata 20. XX wieku)

Kubizm mógłby zostać nazwany reprezentacją teorii względności Einsteina w sztuce. Wszystko jest względne; to, co widzimy, zależy od naszego punktu widzenia. Georges Braque i Pablo Picasso stworzyli kubizm, aby ludzie mogli obserwować człowieka lub jakiś przedmiot z każdej strony w tym samym czasie.

Futuryzm (1909 – lata 40. XX wieku)

W przeciwieństwie do przedstawicieli innych nurtów, którzy odwracali się od tzw. *Machine Age* (era maszyn), futurystów interesowała technologia, prędkość oraz, niestety, przemoc i faszyzm. Wierzyli oni, że faszyzm to jedyny

rodzaj rządów, który umożliwi kulturalne oczyszczenie potrzebne społeczeństwu. Nurt futurystyczny rozwijał się głównie we Włoszech i w przedrewolucyjnej Rosji.

Dadaizm i surrealizm

I wojna światowa była przyczyną niespotykanych wcześniej zniszczeń i nieszczęść w Europie. Reakcją rozczarowanych artystów było odrzucenie tradycyjnych wartości i form artystycznych będących częścią kultury, która, w ich mniemaniu, doprowadziła do wojny.

Dadaizm (1916 – 1920)

Szałeństwo I wojny światowej sprowokowało nowy nurt zwany dadaizmem, który powstał w neutralnej Szwajcarii i szybko rozprzestrzenił się po całej Europie. Dadaiści chcieli wyśmiać istniejącą kulturę, łącznie z popkulturą, za pomocą demonstracji, „akcji” i sztuki prześmiewczej. Założyli oni, że racjonalne rozumowanie doprowadziło do wojny, więc antidotum na całe zło musi być myślenie irracjonalne.

Surrealizm (1924 – lata 40. XX wieku)

Surrealizm był zainspirowany dadaizmem i freudowskimi teoriami podświadomości. Podobnie jak dadaiści, surrealiści (z których wielu było dadaistami) chcieli uratować ludzkość, odpychając świat racjonalny. Ale zamiast wyśmiewać wcześniejszą sztukę, jak robili to dadaiści, przedstawiciele surrealizmu poszukiwali sposobów nawiązania kontaktu z głębszą, instynktowną rzeczywistością, jaką jest nasza podświadomość. Malowali swoje sny, kierowali się zasadą wolnych skojarzeń i wywracali do góry nogami racjonalny porządek świata, zestawiając w swojej sztuce elementy, które normalnie nigdy ze sobą nie występują: odkurzacz podłączony do drzewa, lokomotywa wyjeżdżająca z ogniska, topniejący zegar zwisający z gałęzi martwego drzewa.

Suprematyzm, konstruktywizm i De Stijl — abstrakcjonizm

Fowizm, kubizm, dadaizm i surrealizm pozwoliły artystom zgłębiać rzeczywistość w nietypowy sposób. Suprematyzm, konstruktywizm i De Stijl całkowicie odrzucały sztukę figuratywną, podążając raczej w stronę czystego abstrakcjonizmu.

Suprematyzm (1913 – 1934)

Twórca suprematyzmu — Kazimierz Malewicz dążył do uwolnienia uczucia od formy, oddzielenia go od sztuki figuratywnej. Wierzył, że realizm fotograficzny — jaki można zobaczyć na obrazie *Mona Lisa* — tworzy mur pomiędzy obserwatorem a uczuciem, które artysta chce wyrazić. Twierdził, że większość ludzi po prostu widzi obraz i nie doświadcza żadnego „wewnętrznego uczucia”. Postanowił on pozbyć się obrazu, aby to uczucie uwolnić.

Konstrukttywizm (1914 – 1934)

Rosyjscy artyści konstruktywistyczni nie godzili się na tworzenie sztuki do galerii i muzeów. Chcieli tworzyć sztukę praktyczną, którą zwykli robotnicy wykorzystaliby w życiu codziennym i która reprezentowałaby utopijny z założenia socjalizm.

De Stijl (1917 – 1931)

De Stijl to artystyczna geometria powstała z kilku kształtów i podstawowych kolorów — czerwonego, niebieskiego, żółtego — oraz czarnego i białego. Główny twórca nurtu — Piet Mondrian twierdził, że istnieją dwa rodzaje piękna: subiektywne (doświadczone za pomocą zmysłów) i obiektywne (które jest uniwersalne i abstrakcyjne). Celem przedstawicieli tego nurtu było przedstawienie piękna obiektywnego, unikali więc fotograficznej prezentacji (realizm), ponieważ wyzwala ona obiektywne odczucia.

Ekspresjonizm abstrakcyjny (1946 – lata 50. XX wieku)

Po II wojnie światowej amerykańscy artyści jakby zrzucili bombę na niemiecki ekspresjonizm, niszcząc jego figuratywną część i pozostawiając jedynie nagą ekspresję. U niemieckich ekspresjonistów emocje zniekształcały rzeczywistość (w taki sam sposób jak ekstremalne emocje zniekształcają ludzkie twarze), zaś rzeczywistość u ekspresjonistów abstrakcyjnych była tak bardzo zdeformowana, że trudno ją było rozpoznać. Jeden z najbardziej znanych przedstawicieli tego nurtu — Jackson Pollock uzyskiwał taki efekt, wychlapując farbę na płótno.

Pop art (lata 60. XX wieku)

Przedstawiciele nurtu pop art adaptowali do swoich potrzeb nowe style w reklamie, gwiazdorskie fantazje i konsumpcyjne zapotrzebowanie na ciągle nowe rzeczy, które charakteryzowało powojenne społeczeństwo amerykańskie. Czasem trudno odróżnić ich sztukę od reklam i filmów, z których czerpali inspirację.

Sztuka konceptualna, performance i sztuka feministyczna (późne lata 60. XX wieku – lata 70. XX wieku)

U schyłku lat sześćdziesiątych XX wieku świat sztuki rozpadł się na tyle drobnych odłamów, że trudno byłoby je wszystkie opisać. Jeden z najbardziej radykalnych z nich zakładał, że w ogóle nie trzeba tworzyć żadnych dzieł sztuki (w pewnym stopniu podobnie jak dadaści), ale po prostu generować koncepcje i pomysły. W praktyce sztuka konceptualna często przyjmowała formę performance'u lub „happeningu”, często bardzo spontanicznego i sterowanego przez widzów. Czasami sprowadzała się do zwykłego malowania na ścianie. Jeden z artystów wczesnej sztuki konceptualnej rozbił obóz w galerii sztuki i zamieszkiwał w nim razem z kojotem, aby zwrócić uwagę ludzi na problem traktowania Indian. Sztuka feministyczna również wskazywała na nierówność, tyle że dotyczącą traktowania kobiet, i miała na celu wprowadzenie jakiejś zmiany. Nurt ten nie ukształtował ustalonego stylu. Środkiem wyrazu sztuki feministycznej mógł być obraz na płótnie lub też grupa kobiet przebranych w kostiumy goryli zakłócających jakieś wydarzenie publiczne i rozdających ulotki.

Postmodernizm (1970 –)

Sztuka *postmodernistyczna* to taka, która powstała „po modernizmie”. *Modernizm* z kolei to termin odnoszący się do sztuki tworzonej w latach 1890 – 1970. Myśliciele postmodernistyczni postrzegają współczesne społeczeństwo jako rozdrobniony świat bez spójnego środka, pozbawiony prawd bezwzględnych i kulturalnego punktu odniesienia. Jednak jest to świat zbudowany na przeszłości, która miała tych cech pod dostatkiem.

Jak wyrazić mozaikę bezładnego świata postmodernistycznego za pomocą malarstwa i architektury? Artyści i architekci postmodernistyczni robią to czasami, sięgając do przeszłości i mieszając stare style w taki sposób, aby powstał nowy styl, który w pełni da wyraz współczesnemu społeczeństwu.